

túlnyomó többsége (pl. *Fingeren, Hanen és Slogen*) metaforikus: a tulajdonságok az egyik fogalmi tartományból (emberek, állatok és tárgyak) átkerülnek egy másik tartományba (hegyek). Ez jellemző az összetett nevek (pl. *Maudekollen, Middagshesten, Høgstolen*) földrajzi köznévi elemeire is. A cikk azt sugallja, hogy egyes nevek ugyanúgy metonimikusak is lehetnek, s a jellemzők átvitele a tartományon belül történt (pl. *Hornet, Melshorner*). HELSET azt állítja, hogy a legtöbb sunnmørei hegynévnek van valamiféle jelentése.

JOHAN HEDBERG arra volt kíváncsi írásában, hogy a családnév-változtatási kérelmeket milyen állami és kereskedelmi hatás érte Svédországban a 20. század első felében (127–143). A hivatalos személynévpolitika fő célja ebben az időszakban az volt, hogy a lakosságot egyedibb családnevek felvételére ösztönözze. Ennek egyik módja új név létrehozása, így 1921-től a svéd állam közzétette javaslatainak listáját. Ugyanebben az időszakban egyfajta kereskedelmi piac is megszületett, ahol 'névügynökség'-ként ismert kisvállalkozások adtak családnévjavaslatokat. A tanulmány az 1925-ben és 1945-ben benyújtott névváltoztatási kérelmek alapján azt vizsgálja, hogy a névváltoztatók milyen mértékben vették igénybe az állam, illetve a névügynökségek által készített listákat. Úgy tűnik, a névváltoztatók meglehetősen korlátozott érdeklődést mutattak az állam által javasolt nevek iránt. 1925-ben az összesen 169 kérvényezett név 27,8%-a jelent meg az állami listákon, 1945-ben az összes névnek (3246) mindössze 16,4%-a. A névváltók szívesebben fordultak a névügynökségekhez: 1925-ben a nevek tizedének létrehozásában működtek közre, míg 1945-ben ez az arány már 59% volt. Figyelemre méltó, hogy 1945-ben egyetlen névügynökség, a Namncentralen segített a pályázatok csaknem harmadában.

3. A kisebb írásokat közlő rovatban SVANTE STRANDBERG a *Lebro* (< **Līdha(r)bro* 'híd a tónál' vagy **Līdha(r)bro* 'híd a hegyoldal vagy lejtő alatt'; 145–147) és a *Lunten* (< *Lungeten* < **Lungætra(r)sio(r)*; 148–150) neveket etimologizálja, míg PER VIKSTRAND a *Varnhem* név kapcsán STRANDBERG korábbi névfejtésével kapcsolatban foglal állást (151–152).

4. A kötetet nyolc munka (5 tanulmánykötet és 3 monográfia) ismertetése zárja (153–172).

GYÓRFFY ERZSÉBET

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

Nordisk tidskrift för socioonomastik 1. (2021)

Szerkesztők: EMILIA ALDRIN – LINNEA GUSTAFSSON – LENNART RYMAN.

Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 165 lap

1. A méltán elismert skandináv névkutató közösség új periodika megjelenítésével színeíti a nemzetközi névtani szakirodalom spektrumát. A Nordisk tidskrift för socioonomastik, azaz 'Északi socioonomasztikai folyóirat' névre keresztelt, évente megjelenő periodika első száma hat tanulmányt tartalmaz. A cím ellenére a kötetben nem csupán skandináv

származású szerzők publikálhatnak, s nem kizárólag skandináv névtani kérdésekben. A folyóirattal olyan kutatási platformot kívántak létrehozni, amely feltárja a nevek szerepét a társadalomban és a társadalmi interakciókban. A kiadványba a szerkesztők egyaránt várnak szinkrón és diakrón megközelítésű, különféle módszereket alkalmazó, elméleti és gyakorlati kutatási kérdésekkel foglalkozó írásokat. A hangsúly a „skandináv ságon” csupán abban az értelemben van, hogy a bemutatott kutatásnak „északi” szempontból érdekesnek kell lennie.

2. A kötet nyitó írása TERHI AINIALA és PIA OLSSON tollából származik (9–32). Elemzésük alapjául egy internetes kérdőív szolgált, melyre 106 írásos válasz érkezett adatközlőktől. A kutatás középpontjában az áll, hogy az emberek hogyan (helynévvel vagy más nyelvi eszközökkel) azonosítják az ún. erőhelyeket, és hogy az affektív jelentések milyen módon vannak jelen az elnevezésekben és a névmagyarozatokban. Az erő helyei – ahogy a szerzők írják – megújítanak, megnyugtatnak, felpozícionálnak bennünket, és segítenek a bajban; biztosítják az egyedüllétet, hogy hallhassuk a saját gondolatainkat, és egynek érezzük magunkat a természettel. A vizsgálat azt mutatja, hogy a válaszadók négy fő stratégiát használnak e helyek azonosítására: hivatalos helynevek, relációs helyleírások, nem hivatalos helynevek és osztályozó kifejezések. A hivatalos helynevek (pl. *Uunisaari* ’egy sziget neve’) és a relációs helyleírások (pl. *Silta Kulosaaren ja Herttoniemen välissä* ’egy híd Kulosaari és Herttoniemi kerületek között’) a legjellemzőbbek. Ezek a módszerek a hely lehető legpontosabb azonosítását szolgálják. Az érzelmek és az affektív jelentések kifejezésének leglátványosabb módja a névadásban a nem hivatalos helynevek (főként szleng nevek) használata (pl. *Sörkän silta* ’egy híd neve’). Az osztályozó kifejezések önmagukban a hely jellegének a megértését hordozzák magukban, azaz hogy milyen lehet egy izléses város, kávézó, tenger vagy erdő (pl. *Kirjastot* ’könyvtárak’, *Metsä* ’egy erdő’).

SIMONE BUSLEY és DAMARIS NÜBLING azt vizsgálja, hogyan utalnak egyes német dialektusokban a nőkre nőnemmel és semleges nemmel (33–59). A német nyelvben a nyelvtani nem erősen grammatizált kategória: az a funkciója, hogy jelezze a szintaktikai egységek közötti nyelvtani egyezést. A sztenderd németben a női keresztnevek nőneműek, ez tulajdonképpen lexikai nem. A luxemburgi és néhány német nyelvjárás azonban másfajta sajátosságot mutat: ezekben a női keresztnevek és a nőkre utaló egyéb beszédelemek (pl. névmások) lehetnek nőneműek és semlegesek is, a beszélő és a jelölt nő közötti személyes kapcsolat jellegétől függően. Az egyeztetést tehát szociopragmatikai tényezők irányítják; ez degrammatikalizáció eredménye, amely a szintaktikai és pragmatikai nemi változatosságban nyilvánul meg. A vizsgálat azt is kimutatta, hogy egyes dialektusokban a semleges nem lett az alapértelmezett nemi kategória a női keresztnevek esetében, vagyis regrammatikalizálódás történt.

A COVID-19 apropóján a betegségek elnevezéseivel kapcsolatos tanulmányokról ad szakirodalmi áttekintést írásában ELWYS DE STEFANI (61–84). A tanulmány elemző részében csupán a COVID-19 világjárványra összpontosít a szerző, s a kórokozóra (SARS-CoV-2) és a kapcsolódó betegségre (COVID-19) használt neveket tárgyalja. Láthatóan számos angol nyelvű elnevezést használnak a vírusra (pl. *Novel Coronavirus*, *Wuhan virus*, *2019-nCoV*) és a betegségre (pl. *China flu*, *Chinese flu*). A vizsgálatok azt mutatják, hogy a névadás nem egyszeri aktusként történt, ahogy a névtani szakirodalom gyakran sugallja, hanem egymást követő lépések eredményeként jöttek létre az elnevezések. A nevek döntő többségében a járvány kitörésének legfontosabb helye szolgál a névadás motivációjául. Sokak számára ez a rasszizmussal köthető össze. DE STEFANI két, Donald J. Trumptól származó szövegrészlet elemzésével hívja fel a figyelmet arra, hogyan lehet ezeket a helynévi elemet is

tartalmazó neveket megosztó és lekicsinylő módon, politikai célokra felhasználni ahelyett, hogy pusztán magára a betegségre utalnának vele.

ADRIAN PABLÉ a tulajdonnevek kategóriájához fűz szemiológiai reflexiókat tanulmányában (85–114). Szembeállítja a nevek saussure-i megközelítését az ehhez kapcsolódó szocioonomasztikai (labovi) megközelítéssel, és következtetéseket von le elméleti koherenciájukról és empirikus életképességükről. Amellett érvel továbbá, hogy a nevek „informacionista” megközelítése, amely a jelnek a kognitív tudományokkal összeegyeztethető felfogását vezeti be, nem segíti elő sem a szemiológia, sem a névtan megértését, mivel az emberi elme/agy és a számítógép megkérdőjelezhető analógiájára épít. Ehelyett a tanulmány a nevek egy alternatív megközelítését hirdeti, amely a ROY HARRIS nyelvész által kidolgozott integrációs szemiológián alapul. A cikk második részében PABLÉ a gyarmati New England-i udvarias megszólítási formulákról szóló korábbi tanulmányát vizsgálja felül ebben a szemléletben.

Nemzetközi szerzőhármás (GUY PUZEY, JANI VUOLTEENAHO és MATTHIAS WOLNY) foglalkozik a ’névtani tőke’ terminussal a kötet utolsó előtti írásában (115–155). A szerzők két értelemben is használják e kifejezést. Egyrészt olyan meglévő vagy jövőben elnevezendő tárgy kapacitására vagy potenciáljára utal, amelyet névadási folyamat által másfajta tőkeként lehet árusítani vagy mobilizálni, másrészt pedig magában foglalja a meglévő vagy kialakulóban lévő névben rejlő, implicite észlelt tulajdonságokat, amelyek növelhetik annak tőkeértékét. A történeti háttér bemutatása után annak a drámai növekedésnek a leírására összpontosítanak, amelyet a (fél)nyilvános terek névhasználati jogainak az értékesítésével kapcsolatban tapasztalhattunk a közelmúltban. A nevek piacosítása különösen a sport- és szórakozóhelyeken volt látható. Az ilyen névszponzorációs tevékenység eredményeként kialakuló névadási minták és gyakorlatok vizsgálata érdekében a szerzők egy olyan (339 futballpálya és stadion nevét tartalmazó) adatbázist hoztak létre és elemeztek, amely névtani anyagokat tartalmaz különféle európai kontextusokból: Angliából és Walesből, Finnországból, Németországból, Olaszországból, Norvégiaiból és Skóciából. Vizsgálataik többek között azt mutatják, hogy az ’aréna’ és a ’stadion’ köznevekhez kapcsolódó névtani tőke nemzeti kontextustól függetlenül növekszik: e lexémák általános népszerűsége mindenféle szponzorált helyszín esetében, de különösen a beltéri helyszínek körében európai szinten egyértelmű. A nem hagyományos névszerkezetek ugyancsak rendelkeznek névtani tőkével (pl. *Jotron Arena Larvik*). A szponzorált nevek körében megfigyelhető, hogy a nevek egyszerre több funkcióval is bírnak; különösen igaz lehet ez a komplexebb nevek esetében. Érdekes vizsgálati kérdéskör lehet a szponzorált névadáshoz fűződő szurkolói attitűd vizsgálata.

3. A megszokottaktól kissé eltérően a kiadvány REUBEN ROSE-REDWOOD záró kommentárjával zárul, melyben a kötet cikkeire reflektál (157–165). A konstruktív-kritikai hangvételű írás az első szám írásainak legfontosabb közös pontjait kiemelve biztatja a kutatókat a nevek és a névadás társadalmi és politikai életének további tanulmányozására. Akkor járunk el a legjobban, mondja a szerző, ha a szocioonomasztika multidiszciplináris területére leginkább mint kontaktzónára, konvergenciaterre tekintünk. A szocioonomasztika olyan tudomány, amely változatos módokon vizsgálja a nevek és a névadás alakulását, ahogyan azt a születendőben lévő világok alakítják.

GYÖRFFY ERZSÉBET

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar